

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYÜJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa=utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem=utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félre ... 6 ... negyedévre ... 3 ... A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A házi törvények és a renunciatio. Dr. Nagy Ernő nagyváradi jogakadémiai tanártól. — Az új német katonai büntető perrendtartás. Dr. Szilágyi Arthur Károly budapesti ügyvédtől. — *Fogirodalom:* Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung. — *Törvénykezési Szemle:* Felvehető-e a biztonság hiánya miatti óvás a tömeggondnoknál? Dr. S. J. — A relativitás a jogos védelemben. Steinfeld Félix-től — Különfélék. *Melléklet:* Curiai Határozatok. — Kir. táblai határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A házi törvények és a renunciatio.

I.

A következő sorokban tulajdonképp a fenséges uralkodó család nőtagjai által férjhezmenetelök alkalmával kiállított renunciatio jogi jelentőségére törekedünk világot vetni, minthogy ezt újabban nálunk nem egyszer már, mint a trónöröklésről való lemondást magyarázták és tagadhatatlan, hogy az elnevezés, a lemondó okirat kiállításánál követett eljárás igen alkalmas a félreértés előidézésére, ami pedig a téves következtetések egész sorozatát vonhatná maga után. De a kérdés tanulmányozásánál arról is meggyőződünk, hogy ez intézmény a magyar olvasóra megérthetővé csak akkor válik, ha egyszersmind a házi törvények eredetét, különös jogi természetét is figyelembe veszi, amelylyel pedig irodalmunk eddig egyáltalán nem foglalkozott. Azért mi bevezetésül, egész röviden, a házi törvényekről szólunk.

A házi, vagy családi törvények, néha házi, vagy családi szabályok, szerződések a német fejedelmi családok autonóm jogszabályai vagyoni és családi ügyeiket illetőleg. Keletkezésük összefügg a területiális rendszer kifejlődésével és a középkorban, a germánok által alapított államokban, a közjog és a magánjog között beállott zavarral.

Az egyes területeken a fejedelmi hűbéreseket fenségjogokat gyakorolnak, ami megfelel az államhatalom decentralizációjának, csak hogy e területek, a jogok összezavarása folytán, mintegy az illető családok magántulajdonának, földbirtokának, uradalmának tekintetnek. Ennek következménye, hogy az ország, Land, country, területe mint magánvagyon a család tagjai között a magánjogi örökösödés elvei szerint felosztás alá kerül. Nem az a kérdés, hogy ki örököl az uralomban, hanem, hogy kik örökölnék a földbirtokban, melynek a területi fenség, a közhatalmi jogok függelékét alkotják. Ezt az irányt mozdítja elő a recipiált római jog is, a gyermekek közti egyenlő osztályt állapítván meg (míg az ősi germánjog szerint leányok nem örökölnék az ingatlanban), továbbá szívesen fogadják a család ifjabb szülöttei, valamint nem volt ellenére a középkori császárságnak sem, minthogy így a gyakran lázongó hűbéreseket hatalma időnként devalvatio alá jutott. Ugy hogy a magánjogi örökösödés az ország területében a XIII. század folyamán, mondhatni egészen uralkodóvá válik. A jogászok ezt tartják a jogi elvekkel egyezőnek, a közfelfogásban ez méltányos és igazságos. De a jogok ilyen összekeverése csakhamar megboszulja magát. A gyakori felosztás következtében kisebbedő területtel csökken az ország hatalmi jelentősége és ezzel súlyos a család tekintélye. Van reá eset, hogy egyesek a sokszoros felosztás következtében a századrészt bírják csak a fejedelmi területnek

alig néhány alattvalóval.* Ennek káros következménye azután, hogy a birtok jövedelme már a rangszerű megélhetést sem képes biztosítani, annál kevésbé azt az erőt és tekintélyt, melyet a családi tulajdonnal kapcsolatos jogok sikeres gyakorlása megkívánt volna. Különösen észrevehető ez ama családokkal szemben, melyeknél az osztály ritkábban, vagy éppen nem történt meg, mint a választófejedelmeknél, amennyiben legalább a választófejedelmi birtok feloszthatlanságát a birodalmi jog oltalmazta.

Attól ugyan még távol vannak, hogy a közhatalomnak különös közjogi természetét felismerjék és így az örökösödés szabályozásánál ebből kiindulva járjanak el, vagy hogy elválasszák a magánjogi örökösödéstől. Védelmet a magánjogban keresnek, a közönségestől eltérő örökösödési rend alkalmazásával, mely azonban tagadhatatlanul a közérdeket is jobban szolgálta. A birtok együttmaradását, mint az okmányok mondják, a család fényének (splendor familiae) fentartására, a közjó (salus publica) előmozdítására — családfői rendelkezésekkel, családi megállapodásokkal, határozatokkal, különösen pedig örökösödési szerződésekkel törekednek elérni; majd végre a fejedelmi családok, mint külön autonóm corporatio tekintetnek, melyek családi és vagyoni viszonyait, saját jogalkotásával (törvényhozásával) a közönséges magánjogtól eltérően szabályozhatja.

A házi törvények ugyan magánjogok és így tulajdonképp az országos ügyekre kihatni nem rendeltetésük, de a fejedelmi családok sajátos jogállásából mégis csak az következett, hogy általuk a legfontosabb közügyek is szabályoztattak és azért anyagilag, vagyis tartalmilag a házi törvények és az országos törvények között a határvonalt meghuzni igen nehéz. Politikai jelentőségük pedig kiszámíthatatlan. Sok igaz van Hauke** ama mondásában, hogy a házi törvényekkel behozott örökösödési rendszer, a primogenitura által alakultak ez országok a mai értelemben vett monarchiává. — Kezdetben csak egyes határozott esetekre tartalmaznak intézkedéseket, melyeket azonban a szokás fentartott és a fejlődés is ez irányban haladt. Még a XVI. században ingadozó az eljárás, majd a közönséges, majd a kivételes jogokkal élnek, de már a XVII. században a házi törvények érvénye véglegesen megállapítottnak tekinthető. A fejedelmi családok e külön magánjogokkal élnek, melyek, mint «Privatfürstenrecht» összegyűjtetnek és irodalmilag feldolgoztatnak.***

Keletkezések alakja többféle lehetett, melyek együtt szolgáltaták az illető családban érvényes házi törvényeket: 1. a tényleg uralkodó fejedelmek közti kölcsönös örökösödési szerződés, az egyik vagy másik család magvaszakadásának esetére; 2. a család tagjai között létrejött örökösödési szerződések; 3. végrendeletek, családfői határozatok, a családfő

* Ilyen esetről tudósít Klüber (öffentl. Recht. d. Deutschen Bundes, 898. l.): «Die vormalig reichsständische Grafschaft Limpurg ist so vielfach vertheilt, dass blos an der Stadt Gaildorf mit 1400 Einwohnern, einer der verschiedenen Theilhaber mehr nicht als $\frac{5}{96}$, ein anderer sogar $\frac{1}{96}$ besitzt. Daher sah man hier regierende Landesherren, auf deren Einen man ein halbes Dutzend Unterthanen rechnen konnte.»

** «Der staatsrechtliche Effect der Einführung der Primogenitur ist ein enormer, sie bedeutet die Begründung der Monarchie als moderner Staatsform (Die geschichtlichen Grundlagen des Monarchenrechts. 63. l.)

*** Kohler: Handbuch des deutschen Privatfürstenrechts.

szabályalkotó hatalmából kifolyólag; végre 5. kiegészültek a szokás útján.

A tartalmat tekintve, rendszerint szólnak: a területről, később annak egységéről és oszthatlanságáról, az örökösödési elvekről, a sorrendről (primogenitura) és feltételekről, a család nem uralkodó tagjainak eltartásáról, az apanageokról, a nőtagok kiházasításáról, az özvegyi jogról, a renunciációról, a gyámságról, a nagykorúságról, a családfő jogairól és kötelességeiről, gyakran a család tagjainak vallásáról, a házi törvények megsértésének büntetéséről, az eljárásról, stb.

Érvényükhöz a rendek hozzájárulása tulajdonképp nem volt szükséges, vagyis csak akkor, ha esetleg kiváltságokat érintettek volna, amitől rendszerint távol állottak. És hogy mégis többször a rendek elé terjesztettek, ez abból az okból történt, hogy így publikálásuk ünnepélyesebb alakban jöjjön létre és talán a rendek elfogadásában bizonyos garantiát is láttak. Hasonló jelentőséggel bírt a császári megerősítés is, vagyis a házi törvények érvényéhez nem volt feltétlenül szükséges, ha csak a birodalmi joggal ellentétbe nem jutottak, amely, mint magasabb jog, felettük állott. Egyébként a császárok trónralépésnél a házi törvények érvényét általános-ságban elismerték, mint ahogy elismerték a fejedelmi családok autonómiáját és ezzel szabályalkotó jogát. De megjegyzendő, hogy a házi törvények érvényéhez a kihirdetés sem volt elkerülhetlenül szükséges, egyeseket kihirdettek, másokat nem, ami azután többször zavarokra is szolgáltatott okot, amidőn pl. egyes birtokok el nem idegeníthetőknek, le nem foglalhatóknak, záloggal nem terhelhetőknak jelentettek ki.

De a házi törvények szerepe a reformalkotmányosságok életbeléptével sokban megváltozik. A közéletnek kiterjedését és jogi természetét most már teljesen felismerik és ezzel a magánjog köréből egészen kivonják. Az uralkodás többé nem a magánjogi tulajdon függeléke, hanem eminenter közjog. Az uralkodó jogai nem a házi törvényekből, hanem az állam közhatalmi természetéből, illetve az alkotmányból erednek. A mai nap uralkodó felfogás az államról, illetve a lényegét alkotó souverainitásról nem tűri azt meg, hogy az uralkodó jogát családi rendelkezésekből vagy szerződésekből vezessék le. Az uralkodó a főhatalmat nem mint családfő, hanem mint az állam főorganuma bírja. Az örökös monarchiákban sem örökli azt az előd hagyatékából, hanem bírja, mert elérkezett az idő, hogy az alkotmányból folyó joga életet nyerjen. De azért a házi törvények érvényét megszüntnek nem mondhatnók, habár korlátok közé szorultak is. Némely állam-ban, mint pl. Ausztriában a házi törvények közjogi vonatkozású részei az alkotmány kiegészítő részét alkotják, valamint a gyakorlatban elismerik az uralkodó család kivételes magánjogi állását is, ámbar elvileg kétségkívül alatta van az állami törvényhozásnak. Más államokban, pl. Poroszországban a házi törvények legfontosabb közjogi vonatkozású intézkedéseit a trónöröklésre, regensségre, nagykorúságra, stb. az alkotmánylevelébe felveszik, vagyis szövegezve újra kifejezik, amellet, hogy a kivételes magánjogokat továbbra is fenállónak tekintik. Ismét más államokban, például Bajorországban, Szászországban az alkotmányok a házi törvényeket nagy részletességgel átveszik, még a szorosan magánjogi intézkedésekben is, amennyiben pedig mégis kiegészítésre szorulnak, egyenesen utalnak (bajor alk. 8. §.) a házi törvényekre.

Az uralkodó családok sajátos jogállását semmi sem jellemzi jobban, mint az, hogy míg régente magánjogai voltak irányadók az állam legfontosabb kérdéseinél, addig mai nap számos és számos magánjogi természetű ügyei a közjogban, vagyis az alkotmánylevelekben nyernek szabályozást. Így az alkotmány szól, ha a különböző alkotmányok intézkedéseit együtt tekintjük, a gyámságról (nemcsak a regensségről), az uralkodó családfői jogairól, a hercegek, hercegnők apanageáról, az utóbbiak kiházasításáról, általában az uralkodó család tagjainak házasságkötéséről, melynek

érvényéhez néhol az uralkodó beleegyezése szükséges (Hollandiában az États-Generaux hozzájárulása is), a gyermekek neveltetéséről, az uralkodó család tagjainak nagykorúságáról, a családi birtokról (szász, olasz alk.), annak igazgatásáról, az uralkodó magánvagyonáról. Mindez esetekben tehát nem a közönséges magánjog, hanem az alkotmányjog idevonatkozó rendelkezései irányadók.

(Folyt. köv.)

Dr. Nagy Ernő.

Az új német katonai büntető perrendtartás.*

Egy következő fejezet a bíróságok szervezésének kérdését oldja meg. Ilyen bíróságok, mint már említém, alsófokon a Standgericht és felsőbb fokon a Kriegsgericht.

A Standgericht áll három tisztből mint bíróból, egy törzstiszt mint elnökből, egy százados mint első s egy főhadnagy mint második ülnökből. Elnököt és második ülnököt a katonai parancsnok egy év tartamára állandó bíról rendeli ki. Az első ülnök esetenként szolgálati uton lesz behiva.

A Kriegsgericht áll öt bíróból és pedig egy Kriegsgerichtsrathból és négy tisztből. A bíróságok második fokon az alsófoku ítéletek ellen beadott felebbezések jogorvoslata felett döntenek.

Felebbezési bíróságokul az alsófokon Kriegsgericht által eldöntött esetekre nézve a hadtestparancsnokok mellett katonai főtörvényszékek alkottatnak. Két bíróból és pedig két főtörvényszéki tanácsosból és a vádlott katonai rangja szerint esetenként kirendelt öt tisztből állanak.

Ezekon kívül a katonai birodalmi törvényszék szervezik, amely felülvizsgálati forum a főtörvényszékek ítélete ellen és amelynek főcélja és feladata az, hogy a törvények egyöntetű alkalmazása által az egységes jogszolgáltatás biztosítsák. Élén áll egy magasabb rangú tábornok mint elnök, kit az ügyvezetés illet meg. Egyebekben a katonai birodalmi törvényszék tanácsokra oszlik fel, melyek mindenike egy tanácselnökből és a szükséges számú tanácsosok és tisztekből áll. A katonai tagokat, kiknek legalább törzstiszti rangjuk van, a császár legalább két évi időtartamra rendeli be, a jogász tagok pedig életfogytiglan neveztetnek ki. A tanács határozatait hét tag jelenlétében hozza meg, kik közül négy a katonai s három a jogász elemet képviseli. A négy katonai tag legidősebbike elnököl, de a tanácselnök vezeti a tárgyalásokat.

Ezen legfelsőbb bíróságnál egy katonai főügyész és több ügyészből álló katonai ügyészség szerveztetik. Az ügyészeket a császár nevezi ki. Az elnöknek alá vannak rendelve s tartoznak az ő, t. i. az elnök nézetét tolmácsolni oly kérdésekben, melyek a katonai szolgálati szabályzatok vagy a katonai szolgálat alapelveinek érvényét vagy értelmezését illetik.

A hadi főtörvényszék és a hadi törvényszék tanácsosait az illető államfő nevezi ki. Ezeket állásuktól állandóan vagy ideiglenesen akarataik ellenére csak birói határozat alapján és oly indokból és oly formák között lehet elmozdítani vagy nyugalomba helyezni, mely indokokat és formákat a törvény határoz meg. A katonai parancsnokkal szemben őket megillető előterjesztési jog felől már megemlékeztem.

Ezek szerint az említett bíróságok cselekvési köre az ítélkezésre szorítkozik; azok függetlenítettnek és csak a törvénynek vannak alárendelve, önállóságuk teljes, állandóságuk a lehetőség szerint meg van óva; alsóbb fokon a jogszolgáltatás egy harmadik forum döntésével fejeztetik be.

A birói szervezet itt vázolt ismertetéséből látható, hogy a jövőre kizárták az aliszteket és közlegényeket az ítélkezésből. Szakitást jelent ez egy nagyon régi hagyománnyal, de érteni tudom, hogy a reform mellett szóló szempontokat

* Az előbbi közl. I. a 22. számban.